

2008

Landsforeningen af
Menighedsråd og Den
Danske Præsteforening

Præsteboligfaktagruppen

Præsteboligfakta 2008

Delrapport 2

Holdninger til præstens bopælspligt

I januar 2008 blev 990 præster og menighedsråd spurgt om en lang række ting vedrørende præsteboligen. Første delrapport indeholdt tabeller med svarfordelingen for en lang række af spørgsmålene. Denne anden rapport indeholder en analyse af tolv holdningsspørgsmål. Senere vil der udkomme en tredje delrapport, der fokuserer på de økonomiske forhold.

Indhold:

1.	Indledning.....	3
2.	Sammenfatning	3
3.	Vurdering af tolv påstande om bopælspligten	4
4.	Forskellige gruppers vurdering af bopælspligten.....	8
	4.1. De 12 spørgsmål kan samles til to grundspørgsmål	8
	4.2. Hvordan forskellige grupper ser på de to grundspørgsmål.....	11
5.	Litteratur	18

Medlemmerne af præsteboligfaktagruppen er:

Bibliotekar Kirsten Luunbjerg, Landsforeningen af Menighedsråd

Provst Lone Hvejsel, Landsforeningen af Menighedsråd

Pastor Søren Agersnap, Den Danske Præsteforening

Sognepræst Gert Nicolajsen, Den Danske Præsteforening

Konsulent Pia Thystrup, Landsforeningen af Menighedsråds sekretariat

Seniorkonsulent Steen Marqvard Rasmussen, Landsforeningen af Menighedsråds sekretariat

Specialkonsulent Bo Peiter Hansen, Den Danske Præsteforenings sekretariat

1. Indledning

Bestyrelserne for Landsforeningen af Menighedsråd og Præsteforeningen tog i 2007 initiativ til en undersøgelse af en lang række forhold vedrørende præsternes bopælspligt. Et af disse drejede sig om præsternes og menighedsrådenes¹ vurdering af bopælspligtens betydning i dagens folkekirke. Da spørgsmålet indeholder mange facetter, blev denne del af undersøgelsen ikke reduceret til et enkelt ja/nej-spørgsmål, men foldet ud til tolv påstande om bopælspligten, som man på en skala med fem trin kunne erklære sig mere eller mindre enig i.

Det er dette sæt af forholdsvis nuancerede svar, der skal analyseres i denne rapport med henblik på at afklare følgende spørgsmål:

1. Hvad er præsternes og menighedsrådenes generelle holdning til, at præsterne har bopælspligt?
2. Ser præsterne og menighedsrådene forskelligt på bopælspligtens betydning?
3. Er der inden for præstestanden forskellige vurderinger af bopælspligtens betydning? Og hvilke forhold har i givet fald betydning herfor?

2. Sammenfatning

Den første rapport viste, at der i høj grad var overensstemmelse mellem præsternes og menighedsrådenes vurderinger af præsteboligens nødvendighed. Nu går vi ind på de forskelle, der trods alt er.

Der er forskelle på vægtningen, når det gælder de tolv spørgsmål om boligpligtens nødvendighed og mulighederne for slækkelse af den. Her de mest markante:

- "Præsteboligen giver mulighed for at kombinere arbejdsliv og familieliv." Her er menighedsrådene klart mere optimistiske end præsterne.
- "Præsteboligen får præster til at søge væk i utide". Det mener præsterne i langt højere grad end menighedsrådene.
- "Risikoen for samarbejdsproblemer forøges på grund af boligpligten". Det mener præsterne i stor udstrækning og menighedsrådene kun i beskedent omfang.
- "Moderne kommunikations- og transportmidler betyder, at boligpligten kan lempes." Menighedsrådene finder i langt højere grad end præsternes, at præstens fysiske tilstedeværelse er nødvendig alle døgnets timer.

Går man nærmere ind på mønstre i de to hold besvarelser, kan der også gøres interessante iagttagelser.

På det generelle plan er det for menighedsrådene en anelse vigtigere, at præsten bor i tjenestebolig, end det er for præsterne. Ønsket om at slække på boligpligten er imidlertid en god del stærkere hos præsterne end hos menighedsrådene. Det skal også bemærkes, at der er nogen, der både mener, at præsteboligerne bør bevares, og at boligpligten bør slækkes.

Man kan gruppere besvarelserne efter forskellige kriterier.

Forskelle på by og land: For menighedsrådene er der en klar tendens. Jo mere landligt sognet er, des vigtigere er bopælspligten. I de store provinsbyer er der forståelse for at slække på

---

¹ Spørgeskemaet er sendt til menighedsrådets formand, som selv svarer på spørgsmålene under hensyntagen til, hvad han/hun vurderer, er den generelle holdning i menighedsrådet. Af praktiske grunde var det nødvendigt at indsamle holdningsdata fra menighedsrådene på denne måde. Dette er dog ikke nogen optimal metode, da der kan være nogen usikkerhed om, hvor meget det er formandens egen holdning, der kommer til udtryk, og hvor meget det er menighedsrådets generelle holdning. Ligeledes giver denne dataindsamlingsmetode ikke mulighed for at belyse, hvilke forskellige holdninger der måtte være til stede i de enkelte menighedsråd.

boligpligten, mens man i Københavnsområdet holder mere fast ved den. For præsternes vedkommende er forskellene ikke så markante.

De følgende punkter er alene undersøgt for præsternes vedkommende:

Alder: Bemærkelsesværdigt er det, at præsternes alder ingen betydning har for vurderingen af boligpligten.

Køn: Der er ikke stor forskel, men kvinderne lægger mindre vægt på bopælspligten og større vægt på mulighederne for at slække på den.

Om boligudgifterne er et økonomisk problem: De præster, der oplever boligens samlede udgifter som tyngende, er væsentlig mere kritiske end andre.

Henvendelser i præsteboligen: Der er en tendens til at præster finder boligpligten mere nødvendig, hvis de har mange henvendelser uden for almindelig arbejdstid. Men det er kun rigtig markant, når de har over 50 om året.

Antallet af gener: Interessant er det, at de præster, hvis boliger har mange gener, generelt går mere ind for boligpligten. Det er overraskende, men på side 17 nedenfor forsøger vi at komme med forklaringer.

3. Vurdering af tolv påstande om bopælspligten

De tolv påstande om bopælspligten var inddelt i to hovedgrupper:

De seks første indeholdt en grund til, at det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig og de seks næste indeholdt en grund til, at tiden er inde til at slække på præstens bopælspligt. Det blev ikke nærmere præciseret, hvad en sådan slækkelse kunne indebære. En støtte til disse grunde kan derfor *ikke* tolkes som et ønske om en bestemt ændring af bopælspligten, da det kan gøres på flere måder. En af dem, der har været fremme i diskussionerne, er en opblødning i retning af, at der kun behøver at være en præst med bopælspligt i hvert pastorat. Det ville f.eks. betyde, at store bysogne med to eller flere præster kunne ophæve bopælspligten for nogle af stillingerne, men ikke for dem alle. Som spørgeskemaet er udformet er det dog også klart, at ønsket om at slække på bopælspligten for nogle respondenter kan betyde, at de ønsker den helt afskaffet.

I Tabel 1 ser vi, hvorledes præsterne og menighedsrådene har vurderet de seks første påstande. Der er i forbindelse med tabellen foretaget statistiske tests, som afgør, om de to grupper har svaret signifikant forskelligt på disse påstande.

Tabel 1: Vurdering af, hvor vigtigt det er, at præsten bor i tjenestebolig

Det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig fordi:		Præst	Menighedsråd	Total
- Menigheden derved får let adgang til at opsøge præsten ***	Helt uenig	6%	6%	6%
	Delvis uenig	12%	5%	9%
	Hverken / eller	12%	12%	12%
	Delvis enig	35%	26%	31%
	Helt enig	35%	<u>51%</u>	43%
Total		100%	100%	100%
- Præsteboligen virker som et synligt tegn på kirkens tilstedeværelse, også for den del af indbyggerne, som sjældent kommer i kirken -	Helt uenig	8%	15%	11%
	Delvis uenig	16%	5%	11%
	Hverken / eller	14%	17%	16%
	Delvis enig	32%	21%	27%
	Helt enig	31%	42%	36%
Total		100%	100%	100%
- Præsteboligen er et bærende element i lokalsamfundet -	Helt uenig	12%	20%	15%
	Delvis uenig	23%	10%	16%
	Hverken / eller	26%	24%	25%
	Delvis enig	23%	21%	22%
	Helt enig	16%	26%	21%
Total		100%	100%	100%
- Præsten derved har sin hverdag blandt de folk, han/hun er præst for **	Helt uenig	4%	5%	5%
	Delvis uenig	8%	5%	6%
	Hverken / eller	10%	8%	9%
	Delvis enig	35%	21%	28%
	Helt enig	43%	<u>60%</u>	51%
Total		100%	100%	100%
- Uden bolig vil det ikke være muligt at tiltrække ansøgere til dette embede ***	Helt uenig	18%	17%	18%
	Delvis uenig	<u>32%</u>	20%	26%
	Hverken / eller	31%	33%	32%
	Delvis enig	11%	19%	15%
	Helt enig	8%	11%	9%
Total		100%	100%	100%
- Det giver gode muligheder for at kombinere familieliv og arbejdsliv ***	Helt uenig	<u>12%</u>	6%	9%
	Delvis uenig	<u>18%</u>	6%	12%
	Hverken / eller	24%	20%	22%
	Delvis enig	30%	33%	31%
	Helt enig	16%	<u>36%</u>	25%
Total		100%	100%	100%

Note 1: En multivariat variansanalyse af de tolv påstande fra Tabel 1 og Tabel 2 resulterer i Wilks Lambda = 0,71 ***. Det betyder, at når alle tolv påstande betragtes under ét, så gælder det, at præsterne og menighedsrådene vurderer dem signifikant forskelligt. Denne samlede test er en forudsætning for

at foretage de seks tests af enkeltpåstandene, som er vist i hver af tabellerne, jf. Bray & Maxwell, 1985, s. 10ff. og Borz, 1999, s. 426 og 568.

Note 2: De foretagne tests er baseret på sandsynligheden for, at de fundne forskelle kan være opstået tilfældigt, f.eks. som følge af at vi ikke har spurgt alle præster og menighedsråd, men tilfældigt har udtrukket en stikprøve. Test-resultaterne bliver i denne og de øvrige tabeller vist med fem symboler, der for overskuelighedens skyld er samlet i tre grupper med følgende betydning:

- betyder, at forskellen mellem de to grupper (her: præst og menighedsråd) er så lille, at den bør tilskrives tilfældigheder.

+ og * betyder, at forskellen mellem de to grupper er svagt signifikant. Forskellen mellem de to grupper må derfor anses for reel uden at være særligt markant.

** og *** betyder, at forskellen mellem de to grupper er stærkt signifikant.

Note 3: For at lette læsningen af tabellen, er de relevante dele af den markeret med **fed**. Princippet er, at *hvis* forskellen mellem præsters og menighedsråds svar *ikke* er signifikant, så skal man alene interessere sig for deres samlede svarfordeling i kolonne-totalen yderst til højre. *Hvis* forskellen mellem grupperne er statistisk signifikant, er det derimod relevant *også* at betragte og sammenligne de to kolonner med hhv. 'Præst' og 'Menighedsråd'. I den forbindelse er cellerne med de mest markante forskelle endvidere blevet understreget.

Fordelen ved denne tabel – og den følgende, der viser svarfordelingen på de seks næste påstande – er, at den direkte viser svarene på de faktiske spørgsmål. Ulempen er, at denne detaljerighed gør det svært at danne sig et egentligt overblik.

Som løsning på det dilemma har vi valgt først at fokusere på detaljerne ved hjælp af de to tabeller og derefter at gennemføre nogle analyser af de mange oplysninger, som kan få strukturen i svarmønstrene frem, jf. afsnit 4 på side 8.

Tabel 1 viser, at præster og menighedsråd har den samme svarfordeling på to af de seks påstande: 63% er enig eller helt enig i, at "præsteboligen virker som et synligt tegn på kirkens tilstedeværelse, også for den del af indbyggerne, som sjældent kommer i kirken". Boligen opfattes altså som en påmindelse om kirkens tilstedeværelse for alle indbyggere i sognet.

Det andet punkt, hvor de to grupper har den samme vurdering, er med hensyn til, at "præsteboligen er et bærende element i lokalsamfundet". Dette er der særdeles blandede opfattelser af i og med, at alle fem svarmuligheder har nogenlunde lige stor tilslutning. 'Hverken/eller' står stærkest med 25%, mens de øvrige ligger på 15-22%.

Ser vi herefter på de fire påstande, hvor præsternes og menighedsrådenes vurderinger er signifikant forskellige, finder vi følgende:

1. 74% af alle respondenter mener, at præsteboligen er vigtig, fordi det giver menigheden let adgang til at opsøge præsten. Der er dog en tendens til, at menighedsrådene lægger lidt mere vægt på dette end præsterne, da 51% af rådene er 'helt enige', mens det kun gælder 35% af præsterne. Blandt sidstnævnte er 18% helt eller delvis uenige, mens det kun gælder 11% af rådene.
2. 79% alle respondenter lægger også vægt på, at præsten med tjenestebolig har sin hverdag blandt de folk, han/hun er præst for og derfor kender deres livsvilkår. Også her er tendensen, at menighedsrådene lægger mere vægt på dette argument end præsterne.
3. Den overvejende holdning blandt begge grupper er, at præsteboligen *ikke* er vigtig for at tiltrække ansøgere til embedet. Det mener kun et mindretal på hhv. 19% af præsterne og 30% af menighedsrådene.
4. Det punkt, hvor forskellen mellem de to grupper er mest markant, er, om tjenesteboligen giver gode muligheder for at kombinere familieliv og arbejdsliv. Mens hele 69% af menighedsrådene mener dette, er det kun tilfældet for 46% af præsterne. 30% af præsterne er uenige heri. Denne forskel skal dog ikke få os til at overse, at et flertal på 56% af alle respondenter er enig i synspunktet.

Vi retter herefter blikket mod de seks næste påstande:

Tabel 2: Vurdering af, om tiden er inde til at slække på præstens bopælspligt

Tiden er inde til at slække præsten bopælspligt fordi:		Præst	Menighedsråd	Total
- Præstens familie ikke længere kan forventes at tage del i præstens embede	Helt uenig	4%	9%	6%
	Delvis uenig	16%	16%	16%
	Hverken / eller	21%	15%	18%
	Delvis enig	33%	30%	32%
	Helt enig	27%	29%	28%
Total		100%	100%	100%
- Moderne kommunikationsformer og transportmidler ikke nødvendiggør fysisk tilstedeværelse i sognet hele døgnet ***	Helt uenig	10%	19%	14%
	Delvis uenig	24%	28%	26%
	Hverken / eller	17%	10%	14%
	Delvis enig	27%	26%	26%
	Helt enig	23%	17%	20%
Total		100%	100%	100%
- Bopælspligten får præster til at søge væk fra deres embede i utide ***	Helt uenig	5%	34%	18%
	Delvis uenig	23%	26%	24%
	Hverken / eller	41%	28%	35%
	Delvis enig	20%	9%	15%
	Helt enig	11%	3%	7%
Total		100%	100%	100%
- Sognegården har overtaget præstegårdens funktion i menigheden ***	Helt uenig	6%	22%	13%
	Delvis uenig	21%	15%	18%
	Hverken / eller	25%	18%	22%
	Delvis enig	29%	20%	25%
	Helt enig	20%	24%	22%
Total		100%	100%	100%
- Det øger risikoen for samarbejdsproblemer mellem præst og menighedsråd ***	Helt uenig	3%	34%	18%
	Delvis uenig	16%	18%	17%
	Hverken / eller	24%	24%	24%
	Delvis enig	34%	19%	27%
	Helt enig	23%	6%	15%
Total		100%	100%	100%
- Befolkningen alligevel ikke opsøger præsten i dennes bolig ***	Helt uenig	13%	35%	23%
	Delvis uenig	38%	28%	33%
	Hverken / eller	20%	13%	17%
	Delvis enig	19%	17%	18%
	Helt enig	11%	7%	9%
Total		100%	100%	100%

Note: Se note 1-3 til Tabel 1.

Kun for den øverste påstand i tabellen gælder det, at svarfordelingen for præster og menighedsråd er ens. Med en tilslutning på 60% kan vi sige, at der er bred enighed om, at man ikke længere kan forvente, at præstens familie tager del i præstens embede. Kun 6% er helt uenige.

For en række af de følgende påstande finder vi en markant forskel på de to grupper. Det gælder f.eks. vurderingen af:

Om "Bopælspligten får præster til at søge væk fra deres embede i utide". Det mener kun 12% af menighedsrådene, mens 31% af præsterne er af den opfattelse.

Om "Det øger risikoen for samarbejdsproblemer mellem præst og menighedsråd". Det er 34% af menighedsrådene helt uenige i, mens kun 3% af præsterne er helt uenige. Faktisk er 57% af præsterne helt eller delvis enige i påstanden, mens det kun gælder for 25% af menighedsrådene.

Vi finder også en klart forskellig vurdering af, om det fortsat er nødvendigt, at præsten er fysisk tilstede i sognet hele døgnet, når man tager højde for betydningen af moderne kommunikationsformer og transportmidler. Samlet set er respondenterne stort set delte på spørgsmålet; – dog med den præcisering, at menighedsrådene i langt højere grad end præsterne finder denne tilstedeværelse nødvendig.

Vi spurgte også, om tiden er inde til at slække på præstens bopælspligt, fordi "befolkningen alligevel ikke opsøger præsten i dennes bolig". Dette er 35% af menighedsrådene helt uenige i, mens det kun gælder for 13% af præsterne. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at hele 30% af præsterne er helt eller delvis enig heri, mens det kun gælder for 24% af menighedsrådene.

Den sidste påstand fra Tabel 2, vi mangler at omtale, er vurderingen af sognegårdens betydning. Har den overtaget præstegårdens funktion i menigheden? Det interessante er her, at menighedsrådenes vurderinger er mere polariserede end præsternes. Mens 75% af præsterne har valgt en af de tre midterste svarmuligheder, gælder det kun for 53% af menighedsrådene. Den mest markante forskel mellem de to grupper er dog, at 22% af menighedsrådene er helt uenige i, at sognegården har den overtaget præstegårdens funktion i menigheden, mens det kun gælder for 6% af præsterne. Hovedtendensen er dog, at påstanden møder mere enighed end uenighed.

4. Forskellige gruppers vurdering af bopælspligten

4.1. De 12 spørgsmål kan samles til to grundspørgsmål

Indtil nu har vi betragtet hver af de tolv påstande en efter en, hvilket giver et noget flimret helhedsbillede. Derfor vil vi nu undersøge, om der er nogle mønstre i den måde, man *samlet set* har vurderet de tolv påstande, som gør, at vi kan fremkalde et tydeligere billede?

Inden for statistisk analyse opererer man med den mulighed, at svarene på flere spørgsmål er så ensartede, at de i virkeligheden handler om 'det samme'. Det er derfor umiddelbart fristende at hævde, at svarene på de seks påstande fra Tabel 1 simpelthen er forskellige facetter ved ét og samme spørgsmål, nemlig om det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig. Tilsvarende kunne man antage, at påstandene i Tabel 2 udtrykker forskellige facetter ved, om tiden er inde til at slække på præstens bopælspligt.

Hvis vi kan tro på dette, kan vi samle vore tolv påstande til to grundspørgsmål:

- a) Er det vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig?
- b) Er tiden inde til at slække på præstens bopælspligt?

For så vidt denne forenkling er mulig, vil vi konstruere et indeks for hvert af disse to grundspørgsmål. Det sker på følgende måde: For hver person udregner vi først summen af dennes svar på de seks påstande, der er knyttet til grundspørgsmål a). Denne sum er den pågældende persons score på indeks A. Derefter beregner vi tilsvarende hver persons sum på de seks påstande, der er knyttet til grundspørgsmål b), hvilket er den pågældende persons score på indeks B.

Udregningerne sker med udgangspunkt i en bestemt kodning af de tolv spørgsmål, der ligger til grund for de to indeks. Tabel 3 viser denne kodning, idet vi som eksempel viser de seks spørgsmål, der vil ligge til grund for indeks A:

Tabel 3: Kodning af vurderingen af påstande om præstens bopælspligt

Det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig fordi:	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken /eller	Delvis enig	Helt enig
1. Menigheden derved får let adgang til at opsøge præsten	0	1	2	3	4
2. Præsteboligen virker som et synligt tegn på kirkens tilstedeværelse, også for den del af indbyggerne, som sjældent kommer i kirken	0	1	2	3	4
3. Præsteboligen er et bærende element i lokalsamfundet	0	1	2	3	4
4. Præsten derved har sin hverdag blandt de folk, han/hun er præst for	0	1	2	3	4
5. Uden bolig vil det ikke være muligt at tiltrække ansøgere til dette embede	0	1	2	3	4
6. Det giver gode muligheder for at kombinere familieliv og arbejdsliv	0	1	2	3	4

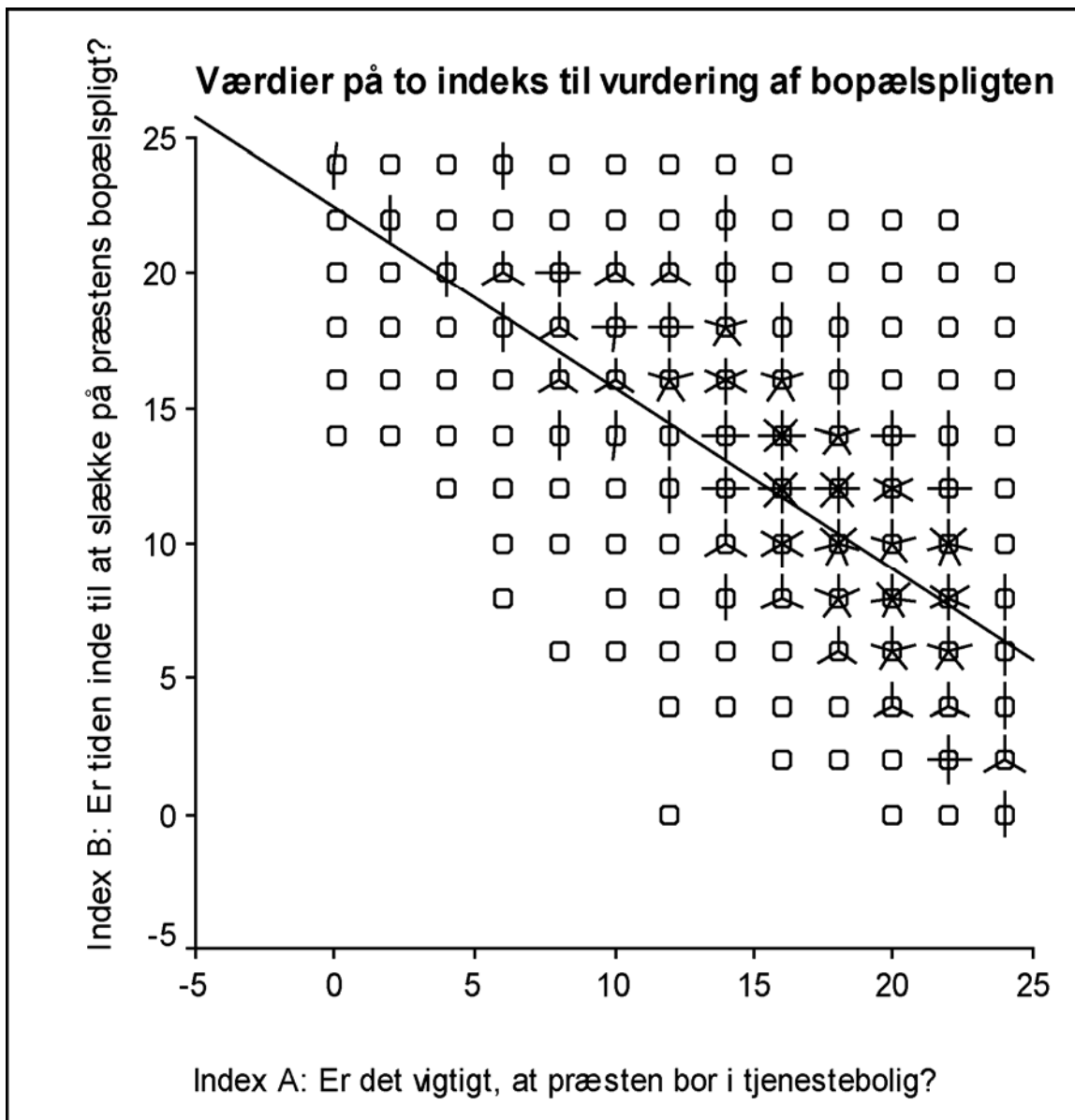
Hvis vi kan regne med, at alle seks variabler i tabellen reelt er forskellige målinger af det samme fænomen (nemlig om det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig), så udregner vi en indekssværdi for hver person, hvor minimum bliver 6 gange 0 = 0, og hvor maksimum bliver 6 gange 4 = 24.

Indtil nu har vi dog blot *antaget*, at alle seks variabler inden for blokken med rimelighed kan siges at handle om det samme, blot fordi vi har stillet det sådan op i spørgeskemaet, men det springende punkt er, om svarmønstret rent faktisk er således, at det nye indeks (med værdier fra 0 til 24) udgør en konsistent skala. Dette afklares med en såkaldt reliabilitetsanalyse, der i dette tilfælde viser, at det giver god mening af danne det nævnte indeks.² En tilsvarende analyse af de seks påstande fra den anden blok fører til et tilsvarende vellykket resultat.³

Da hvert indeks er orienteret i hver sin retning (høje værdier på det ene udtrykker vigtigheden af at præsten bor i tjenestebolig, mens høje værdier på det andet udtrykker, at tiden er inde til at slække på bopælspligten), må vi umiddelbart forvente en negativ korrelation mellem de to indeks. Det vil nemlig udtrykke, at stigende værdier på det ene indeks følges af faldende værdier på det andet. Dette viser sig da også at være tilfældet:

² Analysen benytter sig af en teststørrelse, der hedder Cronbachs alfa, og som tommelfingerregel skal denne være over 0,70, for at en indekskonstruktion giver mening, jf. Felix Bauer, 1984, s. 256. I det foreliggende tilfælde er Cronbachs alfa 0,86.

³ Cronbachs alfa er her 0,82.

Figur 1

Note 1: Hver streg ved en punktmarkering repræsenterer fem svarpersoner.

Note 2: Pearsons korrelationskoefficient = -0,69 ***

Selvom figuren viser den ventede sammenhæng, er der dog også undtagelser i form af personer, der scorer højt på begge indeks, og personer, der scorer lavt på begge. Det fremgår af den næste tabel, hvor svarpersonerne er inddelt i tre grupper for deres scorer på det ene indeks og ligeledes i tre grupper efter deres scorer på det andet. For hver indeks er grupperne dannet således, at der er lige mange personer i hver gruppe.⁴ Når gruppedannelsen for hvert indeks bliver kombineret, ser fordelingen på grupperne sådan ud:

⁴ Det forklarer, hvorfor de værdier, der adskiller grupperne fra hinanden, ikke er ens for de to indeks.

Tabel 4: Svarpersonerne fordelt efter deres værdier på de to indeks

		Index A: Er det vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig?		
		0-13	14-18	19-24
Index B: Er tiden inde til at slække på præstens bopælspligt?	0-9	27	121	266
	10-14	80	210	119
	15-24	332	107	32

Vi ser, at diagonalen, der repræsenterer den negative korrelation mellem de to indeks indeholder de fleste svarpersoner. Yderstandpunkterne i forhold til præstens bopælspligt træder her tydeligt frem: På den ene side har vi 332 personer, som scorer *lavt* på, at tjenesteboligen er vigtig, og *højt* på, at bopælspligten bør lempes. På den anden side har vi 266 personer, som scorer *højt* på, at tjenesteboligen er vigtig, og *lavt* på, at bopælspligten bør lempes. Derudover har vi

- En gruppe på 210 personer midt på diagonalen, som har en mellem-score på begge indeks
- En gruppe på (27 + 80 + 121 =) 228 personer, som har en *lav* score, når begge indeks betragtes under ét
- En gruppe på (107 + 119 + 132 =) 258 personer, som har en *høj* score, når begge indeks betragtes under ét. Disse 20% af svarpersonerne er altså tilbøjelige til både at lægge vægt på, at tjenesteboligen er vigtig, og på, at bopælspligten bør slækkes.

4.2. Hvordan forskellige grupper ser på de to grundspørgsmål

Opgaven er herefter at analysere, hvilke grupper af svarpersoner der i særlig grad er tilbøjelige til at score højt og/eller lavt på de to indeks. Til det formål foretages en variansanalyse, eller rettere sagt: Da vi har betydeligt flere baggrundsoplysninger for præsterne, end vi har for menighedsrådene, bliver der foretaget to variansanalyser, og for at kunne overskue disse foregår processen gennem følgende trin:

Først undersøger vi, om præsterne adskiller sig fra menighedsrådene, og i den forbindelse inddrages betydningen af sognets urbaniseringsgrad.⁵ Resultatet af denne analyse vises først på et oversigtskort, der fremgår af Figur 2. På den figur ser vi alene de to hovedpunkter **MR** (som viser gennemsnitsscorerne på de to indeks for alle menighedsråd) og **P** (som viser de to gennemsnitsscorer for alle præster). Disse er på Figur 2 vist på "den store bane", hvor indeksværdierne optræder i fuld skala fra 0 til 24. Samtidig viser Figur 2 de udsnit af "den store bane", der senere vises på de to følgende figurer.

På Figur 3 viser vi igen de to hovedpunkter **MR** og **P**, men denne gang er de også "foldet ud", så man kan se urbaniseringsgradens betydning.

Derefter undersøger vi alene gruppen af præster med henblik på at finde forskelle inden for denne. I sidstnævnte analyse bliver det undersøgt, om følgende forhold har betydning for præsternes score på de to indeks:

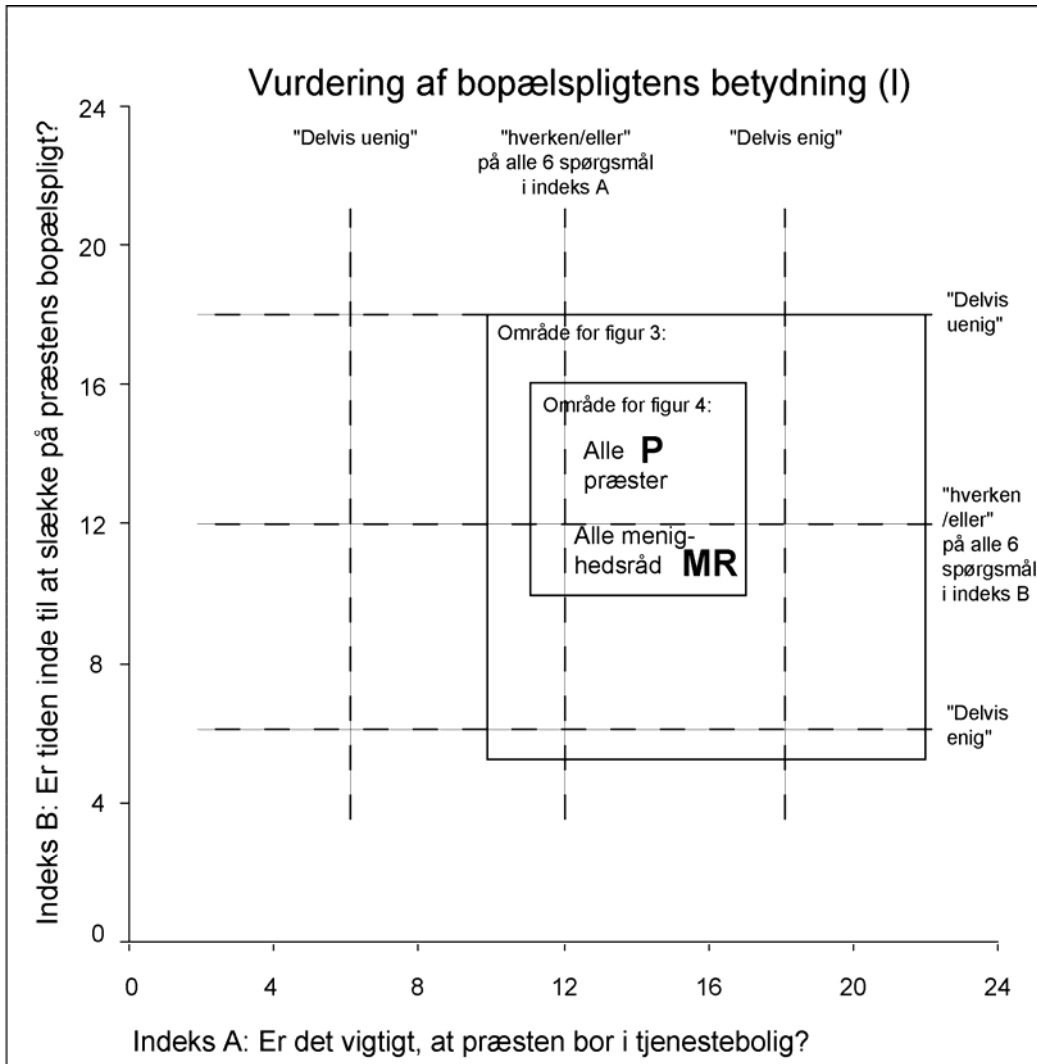
- Urbaniseringsgraden i det sogn, hvor præsteboligen ligger⁶
- Præstens alder
- Præstens køn
- Om bolig- og forbrugsudgifterne er et økonomisk problem?⁷

⁵ Sognene er her inddelt i syv grupper, der spænder fra landdistrikter til hovedstadsområdet. Inddelingen bygger på oplysninger pr. 1. januar 2004 fra Danmarks Statistik.

⁶ Selvom denne også indgår i den førstnævnte analyse, skal den med igen. Det skyldes, at der kan være sammenhænge mellem forskellige forklarende variable, som skal neutraliseres undervejs. Eksempelvis kunne det tænkes, at 'graden af fysiske mangler ved boligen' havde forbindelse med, om boligen lå i et landdistrikt eller en storby. Hvis dette er tilfældet, kan den selvstændige betydning af disse to faktorer kun bestemmes, hvis de begge er med i analysen.

- Det skønnede antal henvendelser det seneste år i præsteboligen uden for almindelig arbejdstid⁸
- Graden af fysiske mangler ved præsteboligen på en skala fra 0-4⁹

Figur 2 nedenfor giver et indledende overblik over, hvordan præsterne og menighedsrådene er placeret på de to indeks:

Figur 2

⁷ For overskuelighedens skyld er der her foretaget en omkodning af det oprindelige spørgsmål, hvor man kunne svare på en graderet skala på fem trin. Hvis man svarede 'i nogen, i høj eller i meget høj grad', er respondenterne kodet til at mene, at udgifterne er et økonomisk problem. Hvis man har svaret 'i mindre grad', 'slet ikke', 'ved ikke/ikke relevant' eller har undladt at svare, er respondenterne kodet med 'Nej eller ubesvaret'.

⁸ Denne oplysning er inddelt i tre grupper, nemlig '0-19', '20-49' og '50+' henvendelser.

⁹ Maksimumsværdien på 4 fås, hvis man mener,

- at den lydæssige adskillelse mellem bolig og kontor ikke er tidssvarende,
- at der ikke er lydisoleret mellem det private og offentlige, så begge områder kan bruges uden hensyntagen til støjskabelse,
- at præstens private køkken bruges ved arrangementer, og
- at haven ikke er ugenert i forhold til adgangen til tjenstlige lokaler.

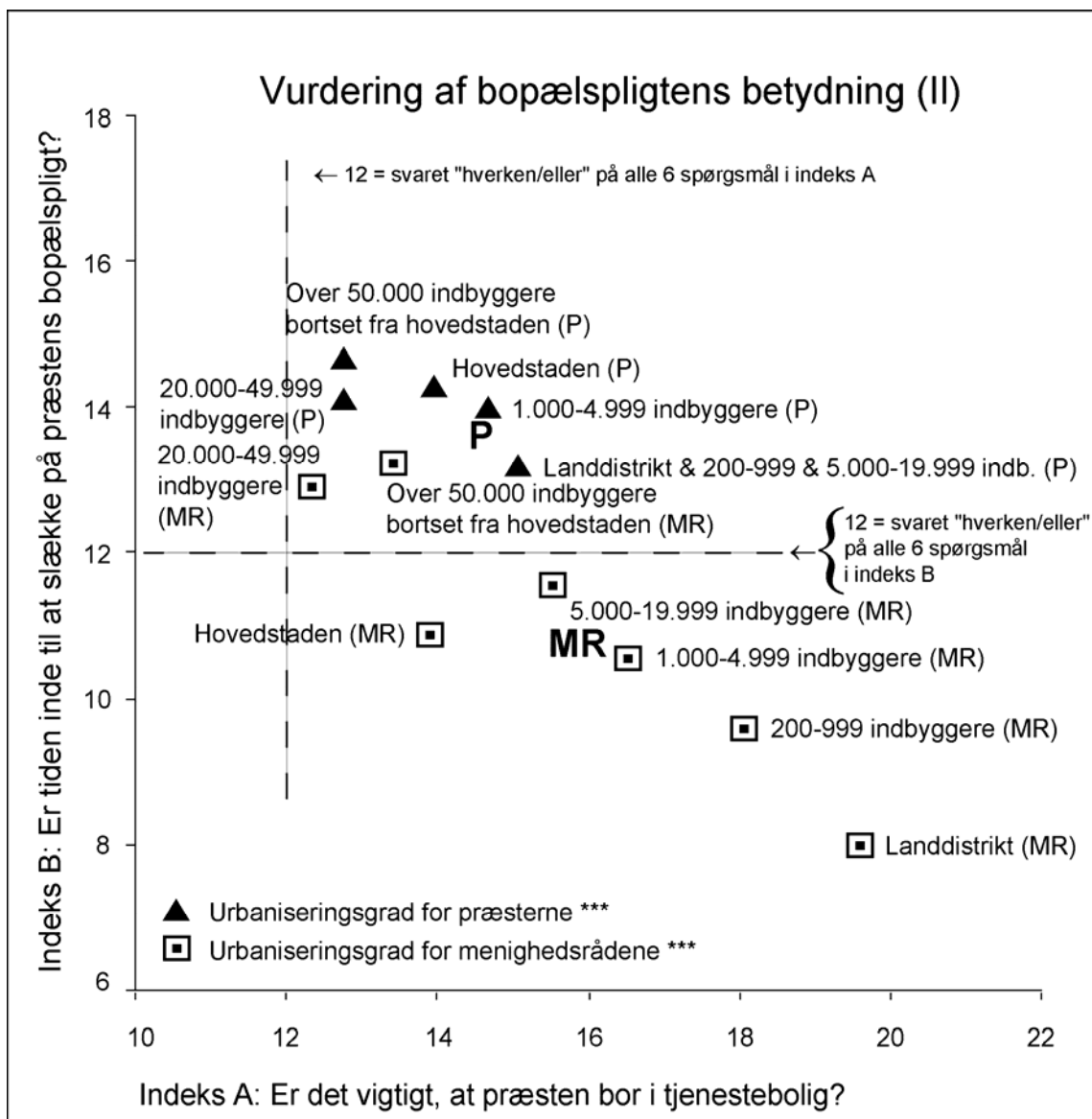
Inden vi betragter de to punkter **MR** (som viser gennemsnitsscorerne på de to indeks for alle menighedsråd) og **P** (som viser de to gennemsnitsscorer for alle præster), vil vi nævne, hvad de mange streger og de to kasser betyder:

- De stiplede linier viser sammenhængen mellem indeksværdierne (0 til 24 på hver akse) og personernes oprindelige svar på de seks spørgsmål, der indgår i hvert indeks: Hvis en person har svaret 'Delvis uenig' på alle seks spørgsmål, så giver det ($6 * 1 =$) 6 point; en person har svaret 'Hverken/eller' på alle seks spørgsmål, så giver det ($6 * 2 =$) 12 point; osv.
- Kasserne, der viser områderne for hhv. Figur 3 og 4, henviser til de følgende to figurer, hvor vi zoomer ind på et mindre udsnit af det samlede areal, som de to indeks danner i den fulde skala, som Figur 2 viser.

Som det ses, ligger punkterne **MR** og **P** forholdsvis tæt, hvilket lægger op til en nuanceret fortolkning: På den ene side har præsterne og menighedsrådene svaret signifikant forskelligt på spørgsmålene og er derfor placeret signifikant forskelligt på de to indeks (forskellen kan altså ikke med rimelighed tilskrives tilfældigheder), men på den anden side er der ikke tale om nogen voldsom stor forskel på de to gruppers vurdering. Det er endvidere værd at bemærke, at forskellen i vurdering er større på indeks B, end den er på indeks A.

En anden konsekvens af, at punkterne ligger relativt tæt, er, at vi på de to følgende figurer vil zoome ind på den del af figuren, hvor punkterne ligger. Det betyder, at de følgende to figurer ikke viser den samlede skala fra 0-24 på indeksene, men kun den del, der indeholder punkter. For at tydeliggøre disse udsnits placering, er områderne for de to følgende figurer som nævnt markeret med de to kasser.

Efter dette indledende overblik skal vi nu se på resultatet af den første variansanalyse, der sammenligner præster og menighedsråd på en måde, der også inddrager urbaniseringsgradens betydning. Resultatet ses af følgende figur:

Figur 3

Note: Bemærk, at figuren nu viser en mindre del af indeksernes skala, nemlig 10-22 for indeks A og 6-18 for indeks B. Det udtrykker, at vi nu har zoomet ind i forhold til Figur 2, så vi lettere kan se forskellene mellem punkterne.

Vi genfinder her placeringen af de to hovedgrupper **MR** (= menighedsråd) og **P** (= præster) fra Figur 1, inden de bliver opdelt efter sognets urbaniseringsgrad. De to grupper vurderer bopælspligtens betydning forskelligt i og med, at menighedsrådene i gennemsnit scorer 1,5 point højere end præsterne på indeks A og scorer 3,1 points lavere end præsterne på indeks B.¹⁰ Menighedsrådene anser altså bopælspligten for vigtigere og mener i mindre grad, at der bør slækkes på den.

Herefter er de to hovedgrupper splittet op efter, hvor stor den største by i sognet er. Det interessante her er ikke alene, at urbaniseringsgraden har en betydning for vurderingen af bopælspligtens betydning. Nok så interessant er det, at urbaniseringsgraden har *en forskellig*

¹⁰ Det har desværre ikke været muligt at tage højde for, at der også er en forskellig aldersfordeling i de to grupper, men dette kan også spille en rolle for vurderingerne. Gennemsnitsalderen for de valgte medlemmer af menighedsrådene var i januar 2008 59 år og 6 måneder. Til sammenligning var gennemsnitsalderen for de 999 præster, der var udtrukket til at deltage i undersøgelsen, 52 år.

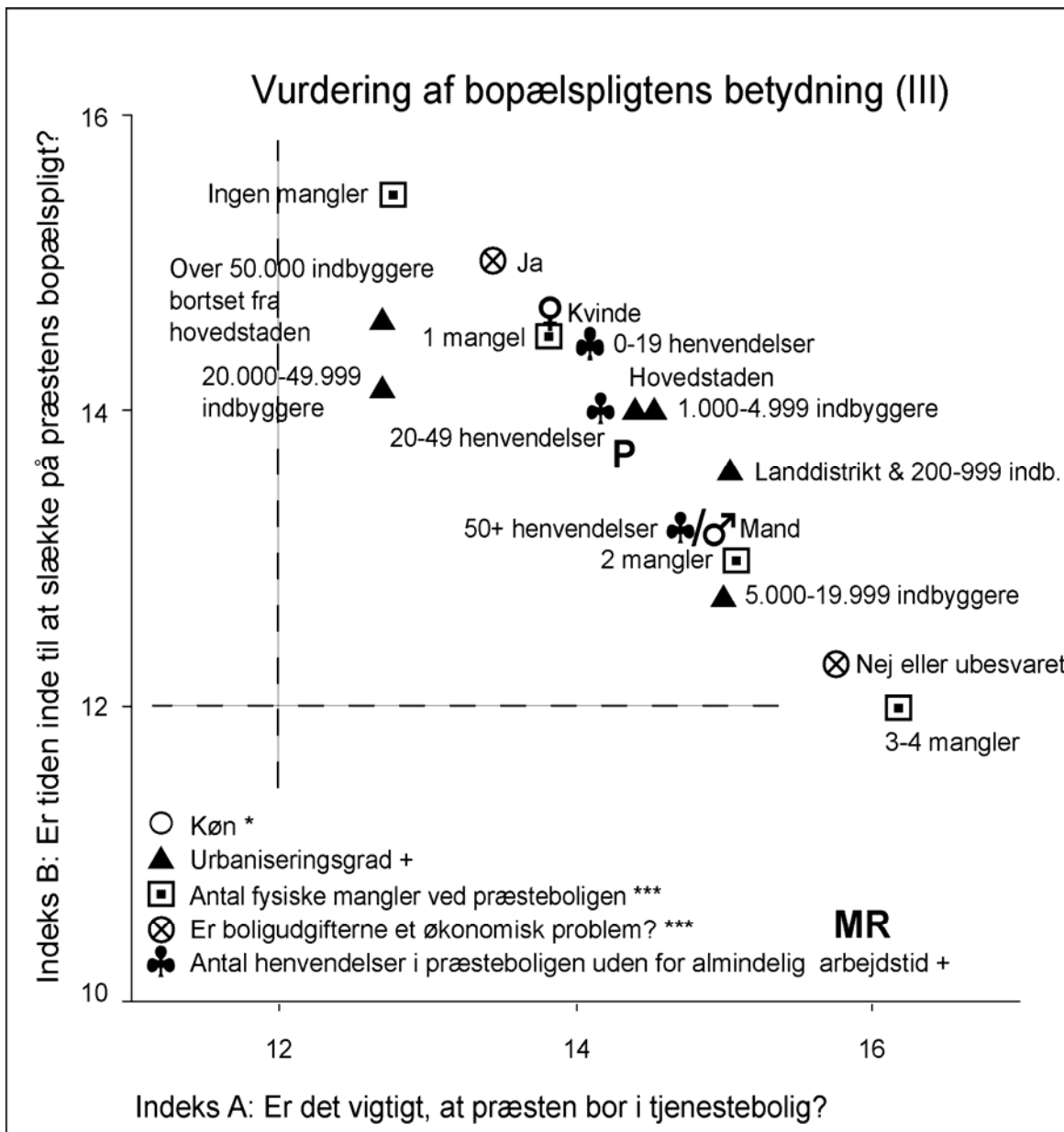
betydning for hhv. præsterne (markeret med ▲) og menighedsrådene (markeret med □).

Følgende er i den forbindelse påfaldende:

- A) Menighedsrådenes punkter ligger langt *mere spredt* end præsternes. Det vil sige, at menighedsrådenes vurdering af bopælspligtens betydning er langt mere afhængig af sognets urbaniseringsgrad, end præsternes vurdering er.
- B) Menighedsrådenes punkter ligger stort set alle sammen længere nede på figuren end præsternes, og fem af dem ligger klart lavere end præsternes. Det betyder, at det kun er i de store provinsbyer, at menighedsrådene er lige så tilbøjelige til at ønske en slækkelse af præsternes bopælspligt, som præsterne gør.
- C) Menighedsrådenes punkter ligger generelt betydelig længere til højre, end præsternes gør. Det viser, at menighedsrådene i højre grad finder bopælspligten vigtig.
- D) Betragter vil alene punkterne for de menighedsråd, hvor den største by i sognet er under 50.000 indbyggere, så finder vi groft sagt nærmest en lineær sammenhæng mellem urbaniseringsgraden og scorer på hver af de to indeks: Med *faldende* urbaniseringsgrad stiger værdierne på indeks A, mens de falder på indeks B.
- E) *Afstanden* mellem præsternes og menighedsrådenes vurdering *stiger* med *faldende* urbaniseringsgrad. Det vil sige, at forskellen mellem de to gruppers vurdering er størst i landområderne.

Sidstnævnte kan både tolkes negativt og positivt: Man kan sige, at uenigheden mellem de to grupper vokser i takt med, at man bevæger sig ud på landet, men man kan også sige, at især præsterne på landet får en stor anerkendelse og opbakning til, at de bor i tjenestebolig.

Herefter retter vi blikket mod den nærmere analyse af præsternes vurderinger. Resultatet ses af denne figur:

Figur 4

Note: Bemærk, at figuren nu viser en mindre del af indeksernes skala, nemlig 11-17 for indeks A og 10-16 for indeks B. Det udtrykker, at vi nu har zoomet ind i forhold til de tidligere figurer, så vi lettere kan se forskellene mellem punkterne.

Vi genfinder først urbaniseringsgradens betydning fra før – mønstret er her stort set det samme, som det vi så for præsternes vedkommende på Figur 3. At punkterne nu ligger med større afstand skyldes primært, at det viste interval på akserne er anderledes, jf. figurens note. Hvis man ser nærmere efter, vil man dog også opdage, at den indbyrdes placering af punkterne er lidt anderledes på Figur 4, end den, vi så på Figur 3. Det kan umiddelbart undre, men har en logisk forklaring: Variansanalyserne leder frem til en model for punkternes placering, som viser hver enkelt baggrundsoplysningens betydning 'alt andet lige', jf. note 9. Hvad 'alt andet lige' betyder, er dog bestemt af, hvilke yderligere baggrundsoplysninger der indgår i analysen, da det naturligvis kun er disse, som analysen kan tage højde for. Det afgørende er da, at analysen af præsteoplysningerne i Figur 4 indeholder langt flere baggrundsoplysninger end i Figur 3. Derfor bliver bestemmelsen af urbaniseringsgradens selvstændige betydning langt mere præcis i Figur 4. Den mest påfaldende forskel er i den forbindelse, at punktet for 'byområder med 5.000-19.999 indbyggere' ikke længere er

sammenfaldende med 'landdistrikter og byområder med 200-999 indbyggere', men først og fremmest har en lavere værdi på indeks B.

Herefter kan vi betragte placeringen af de øvrige punkter:

- A) Vi konstaterer først, at præsternes alder ikke optræder i figuren, selvom denne oplysning som udgangspunkt var med i analysen. Den er røget ud, da en opdeling af præsterne efter alder ingen signifikant betydning har deres score på de to indeks.
- B) Figuren viser, at der er forskel på de mandlige og kvindelige præsters score på de to indeks. Tendensen er, at kvinderne lægger mindre vægt på bopælspligten og større vægt på mulighederne for at slække på den. Man skal dog her – og ved de følgende punkter – passe på ikke at overvurdere betydningen af denne forskel: I betragtning af, at begge indeks dækker intervallet 0-24, ligger punkterne faktisk forholdsvis tæt. Det nuancerede resultat er her, at mandlige og kvindelige præster har svaret signifikant forskelligt (forskellen kan altså ikke med rimelighed tilskrives tilfældigheder), men der er dog ikke tale om nogen voldsom stor forskel på mændenes og kvindernes vurdering.
- C) Som et yderligere resultat af analysen finder vi, at de økonomiske forhold spiller ind på vurderingen: Hvis man mener, at de samlede bolig- og forbrugsudgifter er en belastning for husstandens økonomi, så er man mere tilbøjelig til at mene, at bopælspligten bør slækkes, og at det er knap så vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig.
- D) Antallet af henvendelser det seneste år i præsteboligen uden for almindelig arbejdstid har også betydning for vurderingen af bopælspligtens betydning. Tendensen er her som ventet, at jo flere henvendelser præsten får, des vigtigere mener denne, at bopælspligten er, og des mindre er ønsket om at slække på den. Det er dog værd at hæfte sig ved, at det først er ved mere end 49 henvendelser om året, at denne tendens træder klart frem.
- E) Det er påfaldende, at antallet af fysiske mangler ved præsteboligen korrelerer positivt med vurderingen af, om det er vigtigt, at præsten bor i tjenestebolig. Sammenhængen er så stærkt signifikant,¹¹ at det er helt usandsynligt, at den kan tilskrives tilfældigheder. På den anden side er det ikke troværdigt, at antallet af fysiske mangler (hvis nærmere definition fremgik af note 8) *i sig selv og direkte* skulle fremme opfattelsen af, at tjenesteboligen er vigtig. Udfordringen må derfor være at finde en mere plausibel tolkning af den fundne sammenhæng.

Spørgsmålet er derfor, om man kan se antallet af fysiske mangler som en **indikator** på "noget andet", der har stor betydning for vurderingen af bopælspligten.¹²

En mulighed er her at opfatte antallet af fysiske mangler som en indikator på en "social tæthed" mellem præst og menighed. Den tolkning lægger op til, at det ikke er et ubetinget problem, at præstens private køkken bliver brugt ved arrangementer, eller at haven ikke er ugenert i forhold til adgangen til tjenstlige lokaler. Spørgsmålet er altså, om sådanne forhold for nogle præster bliver anledninger til uformelle kontakter med menigheden af en vis positiv værdi?

En anden tolkning er, at præster, der er positive over for bopælspligten, er mere tolerante over for mangler. De vælger at sige ja til en stilling, hvor den tilknyttede præstebolig indeholder de nævnte mangler, og de finder sig i generne i længere tid.

Disse tolkninger skal naturligvis kun opfattes som mulige hypoteser. En ting er dog sikkert: De opgjorte fysiske mangler ved præsteboligen er ikke i sig selv en faktor, som er i stand til at påvirke præstens principielle vurdering af præsteboligens betydning i (en målbar) *negativ* retning.

---

¹¹ Teststørrelsen Wilks Lambda = 0,96 (p = 0,001).

¹² Det ville her være fristende at opfatte præsteboligerne med de fleste af de opgjorte fysiske mangler som placeret i landområderne. I så fald kunne antallet af fysiske mangler være en indikator på urbaniseringsgraden. Det ville så blot understøtte den tidligere nævnte sammenhæng, som er, at det især er præsterne i landområderne, der anser bopælspligtens betydning for størst. Problemet er "bare", at urbaniseringsgraden selv indgår i analysen og derfor allerede har "opsuget" denne sammenhæng. Antallet af fysiske mangler må derfor opfattes som (en indikator på) en anden selvstændig faktor. Disse overvejelser gør det værd at nævne, at den foreliggende undersøgelse ikke belyser, hvor tjenesteboligerne med de fleste mangler ligger.

5. Litteratur

Bauer, Felix, 1984: *Datenanalyse mit SPSS*, Springer Verlag

Bortz, Jürgen, 1999: *Statistik für Sozialwissenschaftler*, Springer Verlag

Bray, James H. & Scott E. Maxwell, 1984: *Multivariate Analysis of Variance*, Sage Publications

Brosius, Gerhard & Felix Brosius, 1995: *SPSS. Basesystem und Professional Statistics*, International Thomson Publishing